

Eerst was er alleen de geur. Brandlucht. De vlammen vermengvuldigden zich snel en verspreidden zich over de grond. Ze slurpten de alcohol op, die nog maar kort geleden uit een van de vele glazen potten en flessen was geknoeid, en werden groter.

De eerste vlam die de wezens aan het plafond bereikte vrat vanaf de staart het grootste creatuur luid knetterend op en terwijl verkoolde resten naar beneden vielen kwamen ook alle andere schepsels daarboven aan de beurt en zorgden voor een kleine asregen.

De vuurtongen gleden verder over de grond, langs de voeten van een mens en een likte er al aan de poot van een schrijftafel, waarna een andere bij een houten kastenwand kwam en omhoogkroop.

Het vuur bereikte het gordijn en razend als een windhoos ging de stof in vlammen op. Langs de wanden en op de schappen laaide het vuur, overal flakkerend en met rookwalmen, en tegen de tijd dat het vuur ontdekt werd viel de eerste pot met sterkwater naar beneden en spatte uiteen. Het organisme dat erin zat rolde over de grond, voordat ook dit door een steekvlam werd verzwolgen.

De ene na de andere knal volgde, het sterkwater gaf voeding aan de gulzige vlammen. De tongen deden zich tegood

aan de wonderen der natuur met schubben, veren, botten, huid of vleugels, totdat alles verworden was tot een aaneengesloten en machtige muur van hitte.

Maar tegen die tijd had de gestalte de kamer al verlaten.

1

Jeanne

Middelburg, 15 november 1681

De plunjezak met haar bezittingen trok zwaar aan haar arm. Het Middelburgse straatrumoer maakte deel uit van een stadsdecor waar ze niet bij hoorde. Nog niet. Het geklepper van schoeisel op klinkers, ver weg en dichtbij, van luiken die krakend werden geopend, van een emmer die door een meid in de gracht werd gelegegd, stemmen van werklui, geschrei van een kind: alles klonk vertrouwd en vreemd tegelijk in deze stad die niet de hare was.

Het was een gure herfstochtend, maar na de uitputtende overtocht per beurtschip vanaf het Damrak was ze blij weer vaste grond onder haar voeten te hebben. De Herengracht met zijn donkere water, waarlangs huizen met rijk gedecoreerde trapgevels en spitse daken tegen elkaar leunden, strekte zich in een langgerekte bocht voor haar uit. Het huis waarnaar ze op zoek was moest zich hiertussen bevinden. Ver boven de grachtenpanden stak een hoge houten kerktoren uit, naar boven toe smal toelopend in twee verdiepingen met booggaten, de bol met windvaan er prominent bovenop. Dichterbij was een deel van een andere imposante toren, waarschijnlijk het stadhuis, vanachter de huizenrijen zichtbaar: minder hoog, maar volumineus met vier kleinere torens rondom en even-

eens bekroond met bol en windvaan.

Af en toe gluurde ze een smalle steeg in die leidde naar een achterom, of stak ze een straat over die in het verlengde liep van een brug over het water. De grijze lucht werd weerspiegeld in grote plassen water en hoewel de regen was gestopt moest Jeanne uitkijken om geen natte voeten te krijgen. Dwars door en langs de opening aan de voorkant van de huik die nog van haar moeder was geweest voelde ze hoe de wind vat probeerde te krijgen op haar tengere maar sterke lijf. Ze pakte de twee panden bovenaan met één hand vast, wat een beetje hielp, maar vooral keek ze oplettend voor zich uit. Want ze moest nu dicht bij de plek zijn waar ze een opdracht te vervullen had en het was waarschijnlijk dat ze van de wind nog de minste tegenwerking zou ondervinden. Huiverend verstevigde ze haar greep op de mantel.

Geconcentreerd tuurde ze of ze een gaper of vijzel aan een van de gevels zag hangen. Even ging haar hand naar haar hals. Sinds vanochtend, toen de boot in alle vroegte aanmeerde in de haven van Middelburg, was het alsof zich iets in haar keel had vastgezet wat ze niet weg kon slikken. Het brood met paling dat haar in de aan de haven gelegen herberg was voorgeschoteld, had ze nauwelijks naar binnen kunnen krijgen. Ze stond aan het begin van een nieuwe episode in haar leven, een werkzaam leven bij Adriaan en Christina Arminius. Dat zij dit apothekersechtpaar zou aanschrijven was een vanzelfsprekendheid geweest, wat het haar zou brengen een mysterie.

Vooral Christina interesseerde haar, nicht van haar moeder. In de loop der jaren had haar moeder af en toe aan haar gerefereerd, maar toen ze dit op haar sterfbed nog eens deed was het alsof Jeanne een natte dweil in haar gezicht kreeg. De vrouw bleek ineens meer te zijn dan een in de vergetelheid geraakt familielid: ze was iemand die haar moeder kennelijk iets had aangedaan, iets wat zo ingrijpend was dat haar moeder er de rest van haar leven over had gezwegen. Totdat ze op het punt stond haar laatste adem uit te blazen. En zelfs toen lukte het haar niet om het hele verhaal te vertellen. Maar wat

Jeanne had gehoord was genoeg geweest, genoeg om haar op te zoeken en de rest te achterhalen. Omdat er plotseling een ander licht leek te schijnen op haar afkomst, op haar moeder en mogelijk op haar toekomst.

Met haar eindbestemming bijna in zicht hield ze haar adem een paar tellen in, voordat ze hem langgerekt weer uitblies. Rustig blijven, controle houden, prentte ze zichzelf in. Dat er in het leven dat ze met haar moeder leidde iets niet klopte had ze altijd gevoeld en nu was het tijd dat de waarheid naar boven kwam. Maar ze moest het zelf aansturen, zonder dat iemand in de gaten had dat ze voor meer kwam dan alleen een betrekking als meid.

De waarheid zou haar niet zomaar aangereikt worden, wist ze. Ze moest het slim spelen. Het was haar voornemen om Christina beter te leren kennen, vertrouwd te raken met haar en stukjes kennis te vergaren – waar dan ook vandaan: onderdanig zijn, haar daarna passeren. Daarom was het belangrijk om niet weer dezelfde fouten te maken, zoals ze dat bij anderen had gedaan. Zo vaak had ze haar hoofd gestoten dat ze niets liever wilde dan goed bevonden worden als dienstmeid, en dat ze eindelijk een keer aan mocht blijven. Deze keer niet alleen voor zichzelf, maar voor een hoger doel.

Tot het laatst had ze haar moeder verzorgd, haar taak als dochter vervuld. Drie weken geleden was zij op haar veertigste gestorven. Een zwakke en ziekelijke vrouw was ze geweest, verbitterd om als jonge moeder haar man te moeten verliezen. Varend op een van de koopvaardijschepen van de VOC had hij een gevaarlijk beroep gehad, iets wat Jeanne pas jaren later begreep.

Slechts één herinnering aan hem stond haar bij, al was het misschien geen echte herinnering en had ze het later verzonnen, klein als ze was toen hij stierf. Een peuter nog. Het was het beeld van een gebruide en tanige man met ingevallen wangen, net teruggekomen van een verre reis. Hij had een grote schelp voor haar meegenomen, een nautilus, met patronen aan de buitenkant en parelmoerglans aan de binnenkant.

Toen hij het vreemde, prachtige object om haar oor heen zette hoorde ze de zee. Haar vader had de zee voor haar meegebracht en ze voelde zich speciaal, een gevoel dat ze daarna nog vaak probeerde terug te halen.

Het schip waarop hij zat verging tijdens een storm. Maanden later hoorde haar moeder wat er was gebeurd. Boven op het verdriet bracht het wegvallen van de inkomsten hen in een penibele situatie. De eerste jaren na zijn dood waren schraal en het onafgebroken gevoel van honger zal ze nooit vergeten, haar moeder niet bij machte om daar iets aan te doen. Die situatie duurde tot Jeanne acht jaar was, oud genoeg om als hulpje in de huishouding aan het werk te gaan.

Haar eerste betrekking kon ze zich nog goed herinneren, bij een steenrijk ouder echtpaar. Het was duidelijk dat haar moeder blij was met de inkomsten, maar nog duidelijker was de instructie aan haar dochter om haar ogen goed de kost te geven en op details te letten. Thuis moest Jeanne haar moeder vertellen wat ze aan kostbaarheden had gezien en er een beschrijving van geven. De volgende ochtend, voor vertrek naar het huis van het echtpaar, dat lief en geduldig met haar was, vertelde haar moeder simpelweg wat ze moest doen. Ze had geen keus.

‘Als je het goed doet, word je niet betrapt,’ zei haar moeder. Ze werd niet betrapt, niet echt, maar de doffe, teleurgestelde blik in de ogen van mevrouw, toen ze haar vroeg te vertrekken – ‘we hebben genoeg aan onze kok’ – zal ze nooit vergeten. De pijnlijk zeurende schaamte, als een wespensteek, ook niet.

Dat zij bij ziekte door haar dochter verzorgd zou worden, was voor haar moeder net zo vanzelfsprekend. De beelden van haar laatste dagen kwelden Jeanne nog steeds: de dwingende grijze ogen boven de lakens, de hand die altijd wees.

En nu, nu Jeanne achttien was en haar moeder begraven, was ze verlost. De opkomst was mager geweest bij de korte begrafenisplechtigheid. Geertrui was niet geliefd in de familie: altijd op zoek naar conflicten en die kreeg ze. Er werd dan ook nauwelijks een traan gelaten door de handvol aanwezi-

gen en alleen haar eigen wangen werden nat, tot haar eigen verrassing.

Vanwaar haar verdriet? Pas 's nachts in bed, tussen slapen en waken, begreep ze dat ze gerouwd had om de vrouw die haar moeder was geweest, het woord moeder onwaardig, en om wat zijzelf, door toedoen door diezelfde vrouw, al vroeg geworden was. Toch hield ze van haar en nam ze haar laatste woorden serieus. Wat ze tot nu toe had geleerd – de levenservaring die ze al jong had opgedaan – zou haar helpen in haar missie, tegelijk hoopte ze dat ze die andere aangeleerde gewoontes zou kunnen controleren. Ze moest sterk zijn, er niet aan toegeven en vooral haar doel niet uit het oog verliezen.

Na de ervaring bij het oudere echtpaar had Jeanne nog in veel andere huizen gewerkt. Ze weet nog hoe fijn ze het altijd vond, jong als ze was, om ondanks het harde werk deel uit te maken van een huishouden. Maar haar betrekkingen hadden nooit lang geduurd. Natuurlijk wist ze waar dat aan lag, al werden er door de man of vrouw des huizes altijd andere redenen aangevoerd. Steeds opnieuw schaamde ze zich, maar ze kon niets zeggen. Ze had een naam gekregen, er werd gefluisterd. In feite was er ook geen andere weg dan ver van huis een aanstelling te zoeken. Een schone lei. Misschien had haar moeder haar hiernaartoe gestuurd, omdat ze wist dat er in Amsterdam geen toekomst meer voor haar was; had ze in haar laatste momenten alleen nog het welzijn van haar dochter voor ogen gehad. Zou het waar kunnen zijn? Jeanne zoog haar longen vol hoop.

En misschien kon die schone lei beschreven worden met een nieuw verhaal, met antwoorden op vragen die ze nooit hardop had durven stellen – door het harde werk, een hongrige maag, de vanzelfsprekendheid van alledag – maar die toch altijd in haar achterhoofd hadden gezeten; vragen over haar jeugd, ingegeven door flarden van herinneringen.

Diep in gedachten liep ze vlak langs een meid die bezig was een houten emmer uit te storten in de gracht en met enige moeite

de laatste restjes van de bodem schudde. Iets in het hele tafereel hield haar blik vast. Het evenwicht verschoof minimaal, haar hart miste een slag. Ze registreerde alles, alsof het langzaam gebeurde: het meisje dat te ver vooroverhelde, waarna de emmer haar ontglipte, met een holle klap de rand van de kade raakte en in de gracht viel. De kreet die ze slaakte. Op het moment dat ze met haar armen in het luchtledige maaide, realiseerde Jeanne zich dat het menens was en vooral: dat ze de enige was die dit zag gebeuren en dichtbij genoeg stond. Er was maar één kans. Op het moment van vallen strekte Jeanne zich uit en greep haar smalle onderarm. 'Ik heb je.'

Na een laatste balancerende beweging stond de meid weer stevig. Ze legde een hand op haar borst, de schrik nog in haar ogen.

'Dank je wel, dat scheelde niets!'

Ze was van Jeannes leeftijd. Open blik, sproeten om haar neus, zo'n gezicht dat altijd leek te lachen.

'Toevallig stond ik hier op het juiste moment,' zei Jeanne, wat verlegen met de situatie.

'Mijn lieve God.' De meid keek nog eens over de rand naar beneden. 'Het was mijn dood geworden.'

'Een kleine moeite.' Eigenlijk wilde ze weer doorlopen.

Het dienstmeisje bekeek Jeanne nog eens goed. 'Ben je van hier?'

'Nee, ik kom uit Amsterdam. Ik ben op zoek naar het huis van apotheker Adriaan Arminius. Weet jij misschien waar het is?'

Haar gezicht brak open in herkenning. 'Arminius. Dat is vlakbij, slechts een steenworp hiervandaan.' Toen, met een verontruste blik op Jeannes eenvoudige kleding: 'Het staat goed te boek, alle poeders en kruiden zijn van hoge kwaliteit, maar het is er duur.'

'Ik hoef geen medicijnen, vandaag is mijn eerste werkdag daar. Als meid.' Ze wist niet waarom ze deze informatie spontaan deelde, het moest iets zijn in de ontwapenende houding van de jonge vrouw tegenover haar.

Die keek Jeanne nu aan op een manier die ze niet goed thuis kon brengen. 'Een spannende dag voor jou dus. Mijn naam is Kaat en ik werk voor notaris Coornhert.' Ze wees op een herenhuis waarvan de voordeur op een kier stond.

'Ik ben Jeanne.'

'Misschien komen we elkaar nog eens tegen.'

'Ja, misschien. Ik ga snel verder.'

'Sterkte, of nee geluk, met je nieuwe betrekking!' Ze zwaaide.

Jeanne stak ook haar hand op en lachte. Het stemde haar vrolijk dat het allereerste contact in deze stad zo prettig was. Een goed teken.

Inderdaad duurde het niet lang voor ze verderop een gaper tegen een gevel zag, de mond wijd open, met uitgestoken tong. Het stond voor het innemen van medicijnen, zoveel wist ze van een apotheek, al deed de kop haar denken aan iemand in een staat van zinnelijke verrukking. Niet dat ze daar zelf bekend mee was, maar ze had genoeg gezien op straat en in kroegen om het te kennen: boeren en andere middenstanders die zich, al dan niet onder invloed, lieten gaan met deernen in dezelfde toestand – een gezamenlijke, tijdelijke ontsnapping aan hun harde leven. Ze bekeek het, begreep het, maar deed er niet aan mee. Dat ze van mannelijke aandacht hield zou ze niet ontkennen, maar ze hield altijd controle. Wat na de vrolijke hofmakerij kwam was voorbehouden aan het huwelijk, al moest ze daar voorlopig niet aan denken. Opnieuw geharnast worden. Ze versnelde haar pas. Niet omkijken, vooruitkijken.

Eenmaal voor het pand nam ze de gevel in zich op. Op de begane grond bevond zich de ingang naar de apothekerswinkel en daarnaast de grote voordeur van het private gedeelte. Even stond ze besluiteloos. Ze probeerde de winkeldeur, die was nog gesloten. Toen zag ze de trekbel en trok aan de hendel, waarop er binnen gedempt geklingel weerklonk.

Gespannen wachtte ze af. Het bleef stil. Voor de zekerheid trok ze nog eens. Deze keer klonk er ergens uit de diepte van

het huis een geluid dat leek op een deur die openging. Daar bleef het bij. Vertwijfeld keek ze om zich heen, door de half-lege straat en over de stille gracht.

Na enige tijd klonk er gerammel aan de deur van de winkel. Een vrouw met een schort voor zette de deur op een kier. Ze bekeek haar van top tot teen, trok een zuinige mond.

‘Je had gebeld? We zijn nog niet open.’

‘Ik kom voor de aanstelling van meid in de huishouding,’ zei Jeanne zo beleefd mogelijk. ‘Ik heb hier de officiële brief van mevrouw. Mijn naam is Jeanne.’

‘Zo, Jeanne. Dus jij bent de nieuwe dienstmeid, met een officiële brief nog wel? Haha.’

Even was ze verbluft. De lacherige reactie bracht haar van haar stuk, maar ze dwong zichzelf vriendelijk te blijven. ‘Mag ik binnenkomen?’

Een paar tellen was het stil, tot de vrouw eindelijk antwoordde: ‘Ja hoor, dat mag jij.’

Ze zette de deur iets verder open, zodat Jeanne er net langs kon.

Meteen werd ze overrompeld door de sterke geur van kruiden en door de met krullen bestoken kastenwanden vol schappen, de vele lades eronder en de toonbank met weegschaal en gewichtjes ervoor. Op het onderste schap, van links naar rechts, stonden geheel en half gevulde glazen flessen met etiketten en een stop. Daarboven stonden wel honderd blauw-witte porseleinen potten in allerlei maten, sierlijk beschilderd en met Latijnse namen als *thymus*, *menthae*, *salvia*, *digitalis*, *varinas*, in zwierige letters.

Ze was er trots op dat ze dit kon lezen. Met plezier was ze in haar kindertijd een paar keer in de week naar ‘De leerschool der jonghe jeught’ gegaan. Ze ging er net vaak genoeg naartoe om het lezen en schrijven onder de knie te kunnen krijgen, in die vochtige kelder waar het altijd naar schimmel rook en waar ze met meer dan vijftig jongens en meisjes in één klas had gezeten. Chaos was het. Lijfstraffen waren dagelijks kost en een enkele keer had ook zij de plak op haar

hand voelen neerkomen, omdat ze een brutale opmerking had gemaakt. Desondanks hield ze van school, van de vetkaarsen op de ijzeren standaards en van het zandglas waar de meester in tuurde tot het moment daar was om iedereen tot stilte te manen. Ze deed erg haar best en volgens de meester was ze ‘een schrander meiske’.

Een kuch. Ze werd bekeken door de vrouw, die met haar armen over elkaar stond. Als ogen konden branden zouden de schroeiplekken over haar hele lichaam zitten, maar ze was niet van plan zich door deze vrouw uit het veld te laten slaan.

‘Indrukwekkend. Werkt u ook hier in de winkel?’ vroeg Jeanne stoïcijns.

‘Als het niet anders kan, maar eigenlijk ben ik de kokkin. Ik heb vooral verstand van de kruiden die ik door de soep roer.’

‘O.’ Ze wist niet goed hoe ze hierop moest reageren. ‘Welke leden van de huishouding zijn er verder nog?’

‘Geen, dus we zullen het met elkaar moeten zien te rooien. Het is wat.’ Tussendoor veegde ze haar handen af aan haar schort. Op haar afgematte gezicht tekende zich een kring van rimpels af rond haar ogen – ze moest zeker halverwege de dertig zijn.

Jeanne probeerde haar opmerking te negeren. Ze was hier voor het eerst, ze moest vriendelijk blijven. ‘Zou ik mijnheer of mevrouw Arminius kunnen spreken? Met mevrouw heb ik contact gehad.’

‘Ja. Het zal mij benieuwen.’

‘Wat zal u benieuwen?’

‘Hoelang zo’n frêle dametje als jij het hier volhoudt. Mijnheer en mevrouw weten ze wel uit te kiezen, de voorlaatste had een ton aan gewicht om mee te torsen – die hijgde al als ze een keer een trap op moest – en de laatste was ook al zo’n teleurstelling, die was nog maar net bezig of ze ging trouwen.’

‘Zijn ze thuis?’

‘Ik zal kijken.’ Brutaal stak ze ineens haar hand uit om in Jeannes arm te knijpen. ‘Spriet,’ mompelde ze. Toen draaide ze zich om en ging de binnendeur door.

Jeanne volgde de licht gekromde rug met de piekerige knot erboven. Slons, dacht ze, en ze sloeg meteen een hand voor haar mond. Alsof ze zichzelf eraan wilde herinneren dat ze vanaf nu, in dit huis, moest uitkijken met wat ze deed en zei, zelfs wat ze dacht. De vragen die ze had moest ze als edelstenen bewaren en net zolang volharden tot ze alle antwoorden had. Wat er ook gebeurde.

2

Adriaan

De grote kamer achter de winkel was alleen bereikbaar via de gang. Zijn wonderkamer. De deur aan de zijkant van de apotheek leidde naar dezelfde gang. Van de winkel naar zijn ruimte moest hij dus altijd via een omweg, maar dat maakte hem niets uit. Een directe doorgang zou aan beide kanten ten koste gaan van ruimte om alles een plaats te geven. De twee ramen in de wonderkamer die uitkeken op de steeg naar de binnenplaats besloegen een groot deel van de wand waar objecten hadden kunnen staan of hangen en links in de hoek, achter het gordijn, stond een kleine voorraad aan schilderijen en andere stukken waar hij nog iets mee moest.

Trots keek hij naar de glazen potten en flessen met gave en misvormde foetussen op sterkwater, netjes gerangschikt op de planken van de wandkasten, de schelpencollectie, de gedroogde reptielen, vissen en andere wezens en de opgezette vogels; allemaal uit den vreemde. Hij bezag ook de kostbare artefacten, waarbij een bijzondere steen, schelp, noot of een enorm ei met edelmetaal was versierd. Zijn collectie was een ode aan Gods creaturen. Hierbinnen was alles ordening, alles ademde wetenschap, om datgene wat Hij in zijn almacht had geschapen nog beter te begrijpen. Elk element in zijn collectie kreeg een nummer dat hij vol toewijding in een catalogus noteerde, met daarachter een zo precies mogelijke omschrijving.

Het pronkstuk met de meest kostbare *naturalia* en *artificialia* stond tussen de twee ramen: een kunstkabinet dat uit verschillende soorten hout was samengesteld, met lades vol bijzondere schelpen, munten, juwelen en zilveren kleinoden. Hier bewaarde hij ook de dure apothekersgrondstoffen. Boven de lades bevonden zich twee deurtjes met glazen ruiten die Adriaan er zelf in had laten maken. Achter het dikke glas stonden porseleinen vazen, ivoren beelden, een zilveren struisvogel met een struisvogelei als romp, een paar nautilusschelpen in goud met zilveren monturen, koraal op een standaard en een menselijke schedel. Tussen de hoge poten onder dit meubel lagen stapels wetenschappelijke boeken en encyclopedieën over het bevaren van zeeën, de natuur, kruiden en het menselijk lichaam.

Even bleef zijn blik rusten op de grote krokodil die te midden van andere exotische dieren aan het plafond hing. Hoeder van alle stille bewoners van deze ruimte. Bij leven bewoog het dier zich voort over land en in het water, hierbinnen had het een verheven positie. Zwaardvis, haai, en narwal kwamen in hiërarchie dichtbij, maar de monsterlijke zeewolf en de kleinere zeeduivels, zee-egels en zeesterren bungelden als mindere goden om hem heen. Adriaan knikte hem respectvol toe. Het was van het allergrootste belang om elke vorm van leven een plek te geven en zo goed mogelijk tot zijn recht te laten komen.

Tussen de creaturen aan het plafond door speurde hij naar vrije stukken balk of plank. Zie je wel, er was nog behoorlijk wat ruimte voor uitbreiding, voor iets groots. Hij likte zijn lippen. Hopelijk trof hij over niet al te lange tijd de kapitein weer. Dirk Dieleman. Hij was op de terugweg van zijn lange zeereis naar de Oost, het ruim van zijn schip natuurlijk weer helemaal volgeladen. Naast de vele kisten, balen en zakken met kruiden, specerijen, porselein en andere kostbaarheden zaten er altijd kisten vol bijzonderheden voor eigen gebruik bij, en daar aasde Adriaan op. Gelukkig had hij bij Dirk eerste rechten verworven om zijn overzeese buit te mogen aanschou-

wen en voor een zachte prijs aan te schaffen. Hij had ook iets bij hem besteld: het schild van een reuzenschildpad. Hij kon nauwelijks wachten of het Dirk was gelukt.

Aandachtig reikte hij naar een grote hoornschelp en verschoof hem een beetje, zodat hij weer in lijn lag met de rest. Een gedroogde kogelvis keek vanaf zijn houten standaard verbaasd de wereld in, een opgezette neushoornvogel en paradijsvogel zonder poten als wrakkige wachters aan weerszijden ervan.

De bewoners van zijn microkosmos hadden allemaal hun eigen wonderlijkheden meegekregen van God en het was slechts weinig mannen gegeven om er, zoals hij, zoveel in bezit te hebben. Hij voelde zich bevoorrecht, uitverkoren om deze verzameling aan te mogen leggen. Maar er was altijd ruimte voor nieuwe stukken. Hoe meer, hoe beter, al was hij in de loop der tijd steeds kieskeuriger geworden in zijn aankopen. Hij streefde nu eenmaal naar perfectie, naar het zo dicht mogelijk benaderen van de door God geschapen wereld. Naast zijn broodwinning in de apotheek ging hij hier volledig in op.

Het prepareren en op sterkwater zetten van alle dieren deed hij zelf, net als het samenstellen van medicijnen uit planten, dieren en mineralen voor zijn apotheek. De positie van deze kamer, direct achter de winkel, was dan ook praktisch. Vele keren per dag liep hij heen en weer tussen de twee ruimtes, stapte hij van dagelijkse sleur naar heilig domein en weer terug. Op deze manier hield hij het vol, zijn leven in dit huis – in dit huwelijk.

Voor het personeel was zijn kamer verboden terrein en slechts bij uitzondering mochten ze tot de drempel komen. Christina liet hij met tegenzin toe, al moest haar aanwezigheid wel van korte duur zijn: erin en eruit. Haar nieuwsgierige blik diende geen enkel belang. Integendeel.

Alleen hoog bezoek was welkom, zeer welkom zelfs. Het vervulde hem met trots dat hij hier een afspiegeling van de wondere wereld ter land en in zee had gecreëerd. Zijn collectie bestond bij de gratie van de bewondering van hooggeplaats-

ten die over zijn verzameling spraken, zowel binnenskamers als daarbuiten; heren van statuur met wie hij eindeloos gesprekken kon voeren over de kleinste details. Zij begrepen hem. Althans, zij gaven de indruk het belang in te zien van wat hij hier bijeen had weten te brengen. De grootsheid ervan.

Van Christina hoefde hij in dit opzicht weinig te verwachten. Zijn vrouw liet hem voelen dat ze hem én zijn collectie met minachting bezag. Steeds vaker trok ze zich terug in haar slaapkamer, hij had geen idee wat ze daar deed. Eten deden ze zwijgend. En als zij zich wel in huis bewoog wilde hij haar zo min mogelijk tegenkomen, zeker sinds het onheil van een halfjaar geleden. Haar bevroren houding en starre blik waren als een aanklacht. Alsof het zijn schuld was. Hij schudde het beeld van zich af. In deze ruimte wilde hij vrij zijn van problemen.

Om zichzelf op te vrolijken bleef hij stilstaan voor de dubbele misgeboorte op sterkwater: twee hoofden, twee armen, twee benen. ‘Goedemorgen jongens, lekker geslapen?’ Met zijn vinger streek hij over het glas. Zijn blik gleed verder, naar de pot ernaast, waarin het hoofd van een kindje met een wit mutsje tevreden rondzweefde. Het vertederde hem steeds weer, net als de kinderknust met zeewier eromheen; een vondst waar hij trots op was. Hij had deze combinatie nergens eerder gezien, ook niet bij zijn gewaardeerde collega en leermeester Frederik Ruysch.

De rij werd gesloten door de pot met het zilveren deksel: de perfecte foetus, noemde hij hem bij zichzelf, een jongetje niet veel groter dan zijn handpalmen, met piepkleine vingers en tenen. Hier bleef hij het langst bij staan, het maakte hem rustig. Af en toe trilde het donzige haar op het schedeltje iets, waar hij gebiologeerd naar keek. Perfect en toch onvolkomen, anders had het nog geleefd.

De menselijke foetussen werden door organisch gevormde schotten gesepareerd van de flessen met *animalia* op sterkwater ernaast. De hagedis met zijn lange staart en korte poten, tastend in het luchtledige, had nog niets van zijn schoonheid

verloren. In een fles ernaast hing een prachtige miniatuur-krokodil. Adriaan tikte tegen het glas en het dier leek heel even tot leven te komen. ‘Goed zo kereltje, zwem maar.’ Een onvolgroeide vogel met donsveertjes vloog roerloos, een jonge egel keek hem beteuterd aan vanuit zijn miniatuurrijk en een kikker spreidde zijn voor- en achterpoten, als in een eeuwige vreugdesprong.

Zijn objecten der verwondering en bewondering hadden het goed hierbinnen. Hier vond alles een logische plek en ging het eraan toe zoals het de bedoeling was; zoals God het wilde. De zekerheid van Zijn almachtige goedkeuring verwarmde Adriaan. Zijn eigen vader had hem na het overlijden van Adriaans moeder en van zijn lievelingskind, Adriaans broertje, links laten liggen. Wat zwijgen met een mens deed. Alleen de Heer was er voor hem geweest.

Vanaf dat moment, toen Adriaan als achtjarige zijn enige, jongere broer en zijn lieve moeder tijdens de pestepidemie verloor, had Hij zijn gebeden verhoord: het lukte Adriaan om een opleiding te voltooien, als jonge plantkundige en anatoom bij Ruysch in de leer te gaan, en hij vond een vrouw met geld. Zo kon hij zijn eigen apotheek openen, een teken dat zijn levensopdracht voor de Heer net zo belangrijk was als voor Adriaan. Zijn zegen vulde zijn hart, hypnotiseerde hem en dreef hem voort. Deed hem vergeten.

Voorzichtig opende hij de lade van het kabinet waarin zilveren insecten als torren, spinnen en sprinkhanen in vakjes gerangschikt lagen. Alle vakjes gevuld. Daaronder een hele lade vol munten, eveneens in vakken gerangschikt. Dááronder de edelstenen, waarvan sommige als deel van een sieraad gevangen waren in goud. Hij schoof de lades terug en keek even naar de lades aan de linkerkant van het kunstkabinet, evenwijdig aan deze. Symmetrie diende om de veelheid aan vormen te ordenen. Deze lades met apothekersgrondstoffen liet hij dicht, hij had de inhoud nu niet nodig.

Zijn ogen gleden opnieuw omhoog, langs de schappen aan de zijwand, langs de rij met flesjes insecten op sterkwater.

Hier, zijn beeldschone smaragdkever. Maar wat de duvel nog aan toe, wat was dat? Ontzet drukte hij zijn neus tegen het glas en staarde in de kleine pot. Hij telde vijf poten. Vijf. De kever miste een achterpoot! Gisteren had hij ze nog alle zes, hij wist het zeker. Daar! Vol ongeloof staarde hij naar de minieme spriet met dubbele knik die was losgeraakt van de *thorax* en nu doelloos rondzweefde.

Als verdoofd opende hij een la van de schrijftafel die in het midden van de ruimte stond, nam er een kistje uit en tilde het deksel eraf. In ieder geval lag het benodigde gereedschap waar het moest liggen: schaartje, naalden, priem en ah! – het pincet. Maar eerst... Met vaste hand nam hij de pot met de kever van de plank, zette hem op het lederen werkblad en draaide het deksel rond boven de vlam van de olielamp, waarna het zegel rond de leistenen afdekplaat begon te smelten. Voorzichtig nam hij de plaat eraf en tilde hem omhoog, waarbij de kever, zacht bungelend aan een paardenhaar, mee omhoogkwam. Met een zekere beweging viste hij met het pincet de rondzwevende poot eruit en legde deze op het werkblad. De ruimte vulde zich met de lucht van alcohol.

Hij blies even uit. Dit deel van de operatie zat erop. Met een gevoel van mededogen bekeek hij de anders zo trots glanzende smaragdkever. Nu zag hij er meelijwekkend uit; in een plens vloeistof, verloren, zonder poot.

‘Zo knaapje, het valt allemaal niet mee, hè?’ mompelde hij. ‘We gaan je poot weer heel precies aan je lijf terug lijmen.’ Aandachtig onderzocht hij de plek waar een en ander weer bij elkaar moest komen en hij schrok op van de deur die openging.

Martha stond op de drempel. Een paar tellen lang bekeek ze hoe hij voorovergebogen over de kever zat, voordat ze het woord nam. ‘Bezoek, mijnheer. De nieuwe meid.’

Zou ze hem hebben horen praten? ‘Een nieuwe meid? O ja. Kan Christina niet... Laat maar.’

Ze bleef wachten met iets van ongeduld in haar houding, wat hem ergerde. Die kokkin was altijd net te brutaal geweest.

De maaltijden die ze voorschotelde waren redelijk te eten en ze wist veel van kruiden en hun werking, maar bovenal had ze een ander belangrijk talent: ze kon goed met zijn vrouw overweg. Althans, die twee zaten constant te smoezen. Soms voelde hij zich een buitenstaander in zijn eigen huwelijk.

‘Volgende keer kloppen voordat je binnenkomt.’

‘Dat heb ik gedaan, mijnheer.’

Hij zuchtte en stond op om haar te volgen. Een nieuwe meid, wat had hij daarmee te maken?